

Remissvar gällande förslag om ny lag om forskningsetiska krav på och etikprövning av forskning som avser människor (Ds 2024:21)

Högskolan i Borås anser att de föreslagna lätnaderna i kraven på etikgodkännande och förändringar av tillsynen som lagförslaget innebär över lag är positivt genom att det ger följande effekter.

- Administrativa processer förenklas för de ämnen/discipliner som berörs av undantaget.
- Större ansvar för lärosätena att internt bedöma etiska aspekter i forskningen, vilket möjliggör en mer kontextspecifik bedömning.
- God forskningssed skrivs fram som centralt vägledande.
- Tillsynen blir mer vägledande än straffande vilket kan skapa en stödjande miljö.

Högskolan önskar dock framföra följande risker med förslaget.

- Risk för ökad byråkratisering inom lärosätet genom föreskrivna lagkrav avseende interna strukturer och processer, ökat administrativt ansvar för enskilda forskare och enskilda funktioner.
- Risk för avsaknad av kritisk granskning genom att många lärosäten är relativt små, och har begränsade möjligheter att kritiskt granska både spetsområden som är centrala för verksamheten, eller sakna kompetens för att bedöma områden som är små eller marginella inom verksamheten. Finns också risk för det motsatta – dvs att lärosäten skapar byråkratisering med en allt för detaljstyrd granskning för kontroll.
- Lagförslaget kan skapa osäkerhet/otydighet kring vilka regler som gäller och hur de ska tillämpas i praktiken (allt från begreppsliggörande/tolkning av ringa risk till vad undantaget innebär i praktiken).
- Etikprövningsmyndigheten och Överklagandenämnden för etikprövning garanterar en likriktning i beslutshandling som kan riskeras i och med att det finns risk för variation i bedömningar mellan olika institutioner eller huvudmän, ex forskning som genomförs av lärosäte och region eller annan myndighet, där de olika huvudmännen kan skapa olika praxis och standard, gäller inte enbart lärosäten. Detta kan leda till inkonsekvens i etiska

standarder och praxis samt skevhet – där olika aspekter viktas olika mellan olika huvudmän.

- Förslaget utgår från att 18 år är en lämplig generell ålder för att undantagen ska kunna tillämpas. Högskolan anser att det är en allt för generaliserande bild av personer under 18 år och efterfrågar snarare en vidare problematisering av samtycke till forskning i olika grupper, inte enbart efter ålder.
- Samarbeten inom forskning som faller inom undantagen kan försvåras eftersom forskningsprojektet då kommer att bli föremål för en intern bedömning hos respektive forskningshuvudman beträffande den del av forskningen som kommer att bedrivas inom dennes verksamhet. Utöver att en sådan bedömning sammantaget tar stora resurser i anspråk för den etiska bedömningen av ett och samma forskningsprojekt är det dessutom inte omöjlig att forskningshuvudmännen gör olika etiska bedömningar och därmed ställer olika krav på forskningen inom projektet. En sådan effekt riskerar att medföra utmaningar avseende samarbeten i stället för att bidra till upprätthållandet av etiska normer. Yttranden i förarbetena avseende hur dylika situationer har att hanteras efterlyses.

Utöver ovan önskar Högskolan i Borås att följande förtydligas.

- Begreppet forskning som ”utförs enligt en metod som syftar till att påverka forskningspersonen psykiskt” förtydligas i förhållande till forskning inom design.
- En generell princip borde vara att stärka förutsättningar för en forskningsetisk lagstiftning där det ska vara lätt för forskare att veta vad som gäller och att göra ”rätt” – med förarbeten som innefattar mer av vägledning, snarare än kontroll på huvudmansnivå för forskning som undantas krav på etikprövning.

Högskolan i Borås önskar även att vad som gäller kring konstnärlig forskning utreds vidare.

I detta ärende har Mats Tinnsten, rektor, beslutat. I den slutliga handläggningen har juristen Åsa Dryselius, föredragande, deltagit.

HÖGSKOLAN I BORÅS

Mats Tinnsten
Rektor

(elektroniska underskrifter)